

Šiame numeryje:

Ar eiti už groty? — čekų dramaturgo atsakymas.

„Carmina Burana“ ir „Pajacų“ spektakliai Chicagoje: Bravo baletui! Quo vadis opera?

Amerikos lietuvių ekonominės veiklos suvestinė.

Po mūsų Jurbarką pasidairius: Antano Giedraičio-Giedraus paruoštos Jurbarko monografijos aptarimas.

Poeto Henriko Radausko gimimo ir mirties sukaktuvėse.

Baltiškųjų studijų septintajai konferencijai artėjant.

Nauji leidiniai.

Kertinė Paraštė

Ar eiti už groty?

Čekų dramaturgo atsakymas

„Eiti ar neiti į kalėjimą?“ Šis klausimas neišvengiamai iškyla totalitarinėje santvarkoje kiekvienam asmeniui, mėginančiam nepasiduoti, nesuniekti, ar bent iš dalies išlikti doru. Ji klausia ir įvairiai atsako lietuviai tėvynėje, vieni pasilikdami šia-pus groty, kiti — kaip Gajauskas, Petkus, Sadūnaitė — pasirinkdami kančios kelią. Savaip ir ši klausimą atsakė ir čekų dramaturgas Vaclovas Havelas ir kiti penki čekų 77-ųjų metų chartos nariai, 1979 m. spalio 23 d. teisti už pastangas tikrinti, kaip Čekoslovakijoje laikomasi Helsinkio susitarimų.

Dar prieš keletą mėnesių Havelas diskutavo tą patį klausimą su kitu čekų rašytoju, Liudviku Vaculiku. Savilaidiniame straipsnyje Vaculikas suabejojo, ar dabartinės sąlygos tikslinga eikvoti dalį savo gyvenimo kalėjime. „Heróiški žygiai“, rašė jis, „yra svetimi kasdienybė“. Šiandien kiekvienas doras veiksma, kiekvienas atsakymas pasiduoti korupcijai, kiekvienas žingsnis be kaukės turi herojiško žygdarbio vertę.

Su Vaculiku išvedžiojimai nesutiko daugelis čekų disidentų. Vienas jų, Vaclovas Havelas, taip pat rašė jam: „Tu tvirtini, kad šiandien herojai pavojingi, nes jie tik pablogina padėtį. Kam be reikalo provokuoti saugumiečius — romanais, muzika, ar rankraščių siuntimu į užsienį? Tačiau ne vienas iš mūsų iš anksto nežinom, kiek mes galėsime iškęsti, ar kiek mums lemta ištvirti... Nė vienas iš mūsų iš anksto nenusprendė, kad norime tapti disidentais. Mes tapome disidentais, tiksliai nežinodami kaip, ir panašiai atsidūrėm už groty. Mes tedarėm tai, ką turėjom daryti, ką atrodė reikią daryti: nei daugiau, nei mažiau.“

„Laimingi tie“, toliau rašo Ha-

velas, „kurie išlieka dori ir nepatenka į kalėjimą. Bet kodėl atskirti tuos nelaiminguosius kalinius nuo kitų? Kas atsidurs kalėjime, ir kas jo išvengs — tai nusprendžiama iš aukščiau, be įstatymų ir be logikos. Tu sakai, kad kai kurie žmonės yra herojai ir pridedi užuominą, kad jie pertempia dalykus. Bet jie atsidūrė už groty ne todėl, kad geidė kankinimų — juos uždarė į kalėjimą, nes nedori žmonės šiandien grūda kalėjimą už romanų rašymą ar uždraustos muzikos klausymą iš juostelių.“

„Niekas nenori eiti į kalėjimą“, pabrėžia Havelas. „Jei žmonės klausytų tavo patarimų ir iš anksto apskaičiuotų, kiek jie rizikuoja — taip, kaip vagis apskaičiuoja, ar jam verta mėginti apipiešti krautuvę — tada mūsų šalyje jau seniai niekas nebereikštų solidarumo neteislingai persekiojamiems asmenims, nebūtų nė vieno sąžiningo romano, nė vieno doro straipsnio. Nes kas gi gali mus užtikrinti, kad rytą jie nepradės grūst žmonių į kalėjimą už feljetonų rašymą.“

„Gal tu tenorėjai pasakyti, kad tūkstančių piliečių nuolatinis pažeminimas — patyloimis ir paslapčia — yra blogesnis dalykas už gerai žinomo disidentų suėmimą. Be abejo. Bet klausimas išlieka: kodėl jie suėmė disidentus? Todėl, kad jis mėgino pasakyti teisybę apie tūkstančių bevadžių žmonių nuolatinį žeminimą.“

„Kai kurie iš mūsų jau porą metų esame įsivėję į tą grubią ir depresijos kupiną akistatą su policija; kiti jau dešimt metų; dar kiti, visą gyvenimą. Nė vienas iš mūsų neįsivaizduoja, kaip būtų, jei mes nebepajėgiam ištvirti, kiekvienas iš mūsų turime teisę pasitraukti, nebendaryti kai kurių dalykų,

Šių metų Chicago operos pastatymuose turėjome progos pamatyti baletinį Carl'o Orff'o sceninės kantatos „Carmina Burana“ sprendimą ir populiariosios romantinio realizmo operos Leoncavallo „Pajacai“ spektaklį. Kadangi pirmoji rašyta šių laikų kompozitoriaus, būtų pravartu nors trumpai pažvelgti į tą kompozitorių bei jo kantatos atsiradimą, kad galime būtų objektyviau jį įvertinti. Daugelyje reklaminių „Carmina Burana“ aprašymų aiškinama, kaip C. Orff, atradęs 13-to šimtmečio poemų rinkinį, parašė savo populiariausią kūrinių ir viską kitą, prieš tai rašytą, sudraskė, tuo manifestuodamas, kad štai čia mano savitasis stilius, kuris tiesiog iš dangaus nukrito, o ne buvo išvystytas, kaip kitų kompozitorių, per daugelį metų. Iš tikro buvo daug paprasčiau: Orff'as pirmą sykį išgirdo ar pamatė Stravinskio „Les Noces“ partitūrą, ją nukopijavo, kiek tai leido jam jo „Bierkeller“ mentalitetas, lėtose dalyse įmesdamas čia Puccini'o, čia romantinės eros įvairių trafaretinių melodijų ir, visa tai sumaišęs, paskelbė savitu stiliumi, labai nuosekliai, bet su mažesniu pasisekimu, kartodamas visuose savo sekančiuose veikaluose. Čia man prisimena menka smulkmena iš Stuttgart'o laikų. Po kiekvieno naujo Orff'o kūrinio pastatymo Stuttgart'o operoje išeidavo, jau publikos plojimams besibagiant, ir pats kompozitorius nusilenkti — na, žinoma, plojimais pagyvėdavo. Tada jis praleisdavo nemažai laiko besilankstydamas. Ir kai jau publikai nusirobosdavo ploti, tada, nueidamas nuo scenos, suvaizdinavo nugriuvimą į užkulsi. Publika, žinoma, iš karto nusigėdavo, bet, jam pasirodžius, vėl gausiai plodavo, kad jį dar sveikas, gyvas — nesusižeidęs. Ir tą triuką jis naudodavo po kiekvieno pastatymo, taip, kaip jis darė ir su visais savo naujais kūriniais — visus rašė, kopijuodamas savo „Carmina Burana“, kuri buvo nevykusiai kopijuota nuo Stravinskio „Les Noces“ — ne tik orkestracija: fortepijonai, mušamieji, solistai ir choras, bet ir monotoniškai besikartojantis muzikinis pulsas, šokinėjimas tarpe dvilypių ir trilypių ritmų bei staigus greičių ritmų suskaldymas lėtais ar atvirkščiai. Kur šis veikalas stovi naujos mūsų laikų muzikos raidoje, pasako ir šis faktas: šio šimtmečio avangardinės muzikos kompozitoriaus Anton Webern biografijoje minimas kaip vienas iš žiauriausių nacių dvasinių kankinimų būdų — Webern jėga nutempimas į „Carmina Burana“ premjerą, kad šis kompozitorius pasitaisyti ir pradėtų rašyti panašią muziką.

„Carmina Burana“ tekstas patimtas iš 13-to šimtmečio studentų dainų, kurios buvo atrastos netoli Muenchen'o stovinčiame Beuron'o vienuolyne. Tai vienuolyno auklėtinis, kurį dauguma ruošėsi tapti vienuoliais, dainos. Šie auklėtiniai ar net ir kai kurie vienuoliai, peršokę per vienuolyno sienas, dainuodavo jas, kur tik buvo publikos jų klausytis — dažniausiai smuklėse. Kadangi, grįžus į vienuolyną, jų laukdavo griežtos bausmės, tai šie klajūnai vaikščiodavo nuo vienos vietovės į kitą ir dažniausiai smuklėse užsidirbinėdavo sau pinigų, dainuodami dainas apie jų vienuolyną išsivajotą uždraustą meilę bei apie jų nuotakius, pasprukus į vienuolyną. Tai sukeldavo girtai smuklių publiškai nemažai juoko — pasitenkinimo, o į klajūnų kišenes nukrisdavo užtenkamai pinigėlių pragyvenimui. Žinoma, šitokioje aplinkoje parašytos dainos buvo neišsamiomis idėjų šaltinis režisieriams, norintiems gardžiai iš vienuolių pasijuokti. Vienam pastatyme, Vokietijoje, medyje su sėdė vienuoliai su meškerėmis traukė iš žulinių nuogas moteris. Dėl šių vienuolių pašaipų galimybų šis veikalas buvo pastatytas ir okupuotoje Lietuvoje — Vilniuje dar pačiais juodžiausiais komunizmo laikais, kai net Beethovenas ir kiti klasikai galėjo būti apšaukti supuvusios vakarietiškos kultūros atstovais. Žinoma, eidamas į Chicago Lietuvos operos pastatymą, kuris vyko seselės Marijos aukštesnioje mokyloje, nesitikėjęs rasti nei trupinėlio tos vienuolių pašaipų. Tačiau buvau nusteibimo priblokštas — dekoracijose didingas vienuolyno vidus, šonuose vienuoliškais rūbais apgerti choristai — taigi vienuoliai, gi vidury vienuolyno ir stiprus nugėrimas, ir gaivalingų erotinių judesių sukūrimas, ir mergelės meilės su berniuku ir t.t. Kiek aš esu matęs pastatymų, tai visur choras figūruo-

DARIUS LAPINSKAS

davo kaip kaimiečių minia, kuri buvo žiūrovė to, kas tose dainose buvo vaizduojama. Už šį visose dainose vaizduojamo veiksmo perkėlimą į vienuolyno vidų turėtume, berods, būti dėkingi svečiui iš New Yorko, kuriam tikriausiai bet kokia pagarba vienuoliškam luomui yra tiek svetimma, kaip ir kalba, kuria spektaklis vyko.

Atmetus šią baletu režisierė Violetai Karosaitė primestą situaciją, pažvelkime į jos baletu spektaklį, lyg jis būtų vykęs normaliose sąlygose — kaimiečių žiūrovų būryje. Sunku įtikėti, jog ši kukli, nuoširdi, be didelių pretenzijų mergina nešiotusi savyje tiek daug fantazijos, tiek daug erotikos, tiek daug drąsos ir išradingumo, kurdama judesį ir formą šiam gana problematiškam veikalui. Kartu dirbdama su choreografu Jaunučiu Puodžiūnu, ji sukūrė neužmirštamą spektaklį, kutenantį žiūrovo atmintį, lyriškai išbaigtą lėtyčių muzikinių dalių poetiškumą, greitųjų šokių kontrastams sumaniai išdėstytų judesių dinamiku ir akrobatiniškai sensacingu šokėjų judesių bei judesių išaukiamos kūno linijinės formos užbūrimu. „Pavasario“ fragmente Corps de Ballet, kad ir ribotų savo judesių repertuaru, sukūrė žavią nuolatą disciplinuotų duotų judesių apvaldymu. Birutė Barodicaitė savo ilgų kovų ir rankų tobulos linijos projektavimu sukūrė tos idealios vienuolio apdairuotos, išsivajotos mylimos mergaitės iliuziją. Sekančiame „Pievelėje“ epizode labai įspūdingai pantomimo rolėje pasirodė aktorius Jonas Kelečius. Jis bravūriškai komiškais judesiais užpildė visą sceną ir sukūrė neužmirštamai žavingą ir juokingą fragmentą su vaikais. Taip pat šioje scenoje buvo malonu žavėtis Greg Begley vyriškai imponuojančiais žuoliais ir natūralia jo — kupidono vaidyba. „Smuklėje“ po trumpo V. Karosaitės ir J. Puodžiūno dueto, kurį jie gerai pasako, prasidėjo tai, ką akys regėjo ir protas netikėjo, kad taip yra. Čia Viktoras Barauskas,

davo kaip kaimiečių minia, kuri buvo žiūrovė to, kas tose dainose buvo vaizduojama. Už šį visose dainose vaizduojamo veiksmo perkėlimą į vienuolyno vidų turėtume, berods, būti dėkingi svečiui iš New Yorko, kuriam tikriausiai bet kokia pagarba vienuoliškam luomui yra tiek svetimma, kaip ir kalba, kuria spektaklis vyko.

Atmetus šią baletu režisierė Violetai Karosaitė primestą situaciją, pažvelkime į jos baletu spektaklį, lyg jis būtų vykęs normaliose sąlygose — kaimiečių žiūrovų būryje. Sunku įtikėti, jog ši kukli, nuoširdi, be didelių pretenzijų mergina nešiotusi savyje tiek daug fantazijos, tiek daug erotikos, tiek daug drąsos ir išradingumo, kurdama judesį ir formą šiam gana problematiškam veikalui. Kartu dirbdama su choreografu Jaunučiu Puodžiūnu, ji sukūrė neužmirštamą spektaklį, kutenantį žiūrovo atmintį, lyriškai išbaigtą lėtyčių muzikinių dalių poetiškumą, greitųjų šokių kontrastams sumaniai išdėstytų judesių dinamiku ir akrobatiniškai sensacingu šokėjų judesių bei judesių išaukiamos kūno linijinės formos užbūrimu. „Pavasario“ fragmente Corps de Ballet, kad ir ribotų savo judesių repertuaru, sukūrė žavią nuolatą disciplinuotų duotų judesių apvaldymu. Birutė Barodicaitė savo ilgų kovų ir rankų tobulos linijos projektavimu sukūrė tos idealios vienuolio apdairuotos, išsivajotos mylimos mergaitės iliuziją. Sekančiame „Pievelėje“ epizode labai įspūdingai pantomimo rolėje pasirodė aktorius Jonas Kelečius. Jis bravūriškai komiškais judesiais užpildė visą sceną ir sukūrė neužmirštamai žavingą ir juokingą fragmentą su vaikais. Taip pat šioje scenoje buvo malonu žavėtis Greg Begley vyriškai imponuojančiais žuoliais ir natūralia jo — kupidono vaidyba. „Smuklėje“ po trumpo V. Karosaitės ir J. Puodžiūno dueto, kurį jie gerai pasako, prasidėjo tai, ką akys regėjo ir protas netikėjo, kad taip yra. Čia Viktoras Barauskas,

Baletu šokėja Birutė Barodicaitė ir Viktoras Barauskas, „Carmina Burana“. Nuotr. P. Petručio

šokdamas su provokuojančiais išraiškiais Betsy Selz ir Corps de Ballet pademonstravo savo neįtikėtinai didelį šokėjo talentą. Jo labai idealiai baletui naujaus raumeningas kūnas šiame epizode pačios išradingiausios ir dinamiškiausios choreografijos rėmuose tapo lyg magnetinis traukos taškas, apie kurį judėjo, sunokosi šokėjai, bet tematei tik ji. Prieš penkerius metus iš mūsų tarpo iškeliavęs aktorius Leonas Barauskas turėjo patenkintas šypsenas iš tolo, matydamas savo šiuolaikais, kai reikia apraudoti tokią didelį gabaus jaunimo pranykimą praktiškose profesijose, šį jaunąjį Barausko sensacingą baletinį debiutą lietuvių tarpe reikia pasitikėti su džiaugsmo ašaromis. Taip pat efektingas buvo ir baigiamasis „Gera smuklėje pabuvoiti“, kur ant vyrų apsidėjo stalo šokdama Laura Gallardo-Brand dalijo bučius pačioje įdomiausioje pozicijoje, kokią man bet kada teko matyti. (Kaipgi nebus gera tokiu atveju smuklėje pabuvoiti).

„Meilei karaliaujant“ epizode didelį įspūdį paliko dviejų meilės kupidonų Violetos Karosaitės ir Greg Begley tyro, vaikiško entuziazmo perpildyta scena, klasiška forma pagrįstas ir švelniai

lyriškai pašoktas B. Barodicaitės ir V. Barausko adagio, na ir žavus Bobby Neiman ir Greg Begley duetas „Jei vaikas ir mergaitė“. Čia sodraus Vacio Momkaus gerai projektuojamo balso pasaužose, pritariant vyrų chorui, B. Neiman pademonstravo savo tiesiog sensualiniai gundančių judesių išraiškine galia ir G. Begley vyriškai jautrios tobulos technikos papildoma išvystė šį šokį į ilgai atmintyje pasilikiantį epizodą. Toliau Margaret Lynne Di Cianni, tiek bandydama sutrukdinti nerūpestingų meilės rūpestingai pašoktą Sandra Pataczek ir Viktoro Barausko duetą, tiek solo šokyje „Saldžiausias“ savo judesiais priminė man „Bonjour tristesse“ merginą. „Carmina Burana“ pradėta ir užbaigta tuo pačiu „Fortuna, pasaulio vakovė“ likimo ratu, kur Jaunutis Puodžiūnas labai dominuojančiai suvaizdino dalio bučius pačioje įdomiausioje pozicijoje, kokią man bet kada teko matyti. (Kaipgi nebus gera tokiu atveju smuklėje pabuvoiti).

Iš solistų labai efektingai, vaizdžiai, panaudodamas žmonišką ir ne žmonišką savo balso spalvas, tenoras Paulius Gudas sukūrė įtikinantį neaiškiai aiškių intencijų charakterį, su kuriuo gal

Aktorius Jonas Kelečius „Carmina Burana“ vaidina Proklo rolę. Nuotr. Jono Kupelio

(Nukelta 12 psl.)

„Carmina Burana“ ir „Pajacų“ spektakliai

(Atkelta iš 1 psl.).

nesinorėtų per daug reikalų turėti gyvenime, bet kuris buvo iki paskutinės detalės išbaigtas, tipiškas šio kūrinio žmogus. Algis Grigas išradinys savo balso spalvų baritonu sukūrė nepaprastai girtą, smuklę besikėryčiojančio Abato vaidmenį, įtikinančiai susidorojo su labai sunkia arija „Kartėlio ugnim degu“ ir, išskyrus premjerą, kur dar jautėsi nusišaldymo žymės, labai jautriai padainavo „Dieną, naktį — net sapne“ — įdomią savo falsetto koloratūromis. Gaila, kad taip ilgai reikėjo laukti šio gražaus balso dainininko sugrįžimo į Lietuvos operą ir šypnelius galima pridėti, kad jis grįžo su tolia sunkia partija, kurios joks kitas lietuvis baritonas nebūtų išdavinęs. Koloratūrinis sopranas Gina Čapkauskienė irgi turėjo labai sunkią partiją, nežmoniškos aukštumos pakabinta, kuri turėjo neįtikėtinai, iš kito pasaulio skambėti. Ji pasirinko ją dainuoti labai žmogiškai, lyg būtų iš kokios itališkos operos, ir todėl turėjo problemų ir su intonacija ir su balso pastatymu. Iš tikro ją reikia dainuoti panašiai kaip tenoro ar baritono falsetto pasąžutį, bet kadangi moters falsetto neturi, tad reikia naudoti, kaip vokiečiai vadina, „Kopftöne“ (kiek galima aukščiau viršugalvyje dainuojamas, marmurando dainavimą primenantis, tonus). Tad, jeigu kas nors būtų tai paaiškinęs solistei prieš spektaklį, būtų buvę galima išvengti turėtų problemų. Bet kas gi paaiškina?

Reikia pasveikinti rašytoją Birutę Pūkelevičiūtę už labai poetiškai pasisekusį vertimą. Tik ateityje, darant vertimus, reikėtų nepamiršti vienos detalės: lietuvių kalboje, tariant dvibalsius su raidė i, ta raidė i pavirsta į j, kaip pavyzdžiui žodis dailiai yra ištariamas dailėjai. Kadangi j yra vienas iš nepatogausių priebaisių dainuoti, nes liežuvis viršus priartėja prie gomurio, ją ištariant, ir tuo sustabdo garso plaukimą, tad reikėtų vertime tokių vengtų aukštame registre ir aukštojo registro balso lūžio gaidose.

Bravo tai saulelei dainininkui su skambiais balsais operos chore, kuri, po kelis kiekviename balse esant, dauguma komplikuočiau vietų „Carmina Burana“ neblogai nuskambėjo. Didžiosios dalies choro dalyvių, kurie „irgi dainavo“, nesigirdėjo ar dėl jų atsargumo, kad neprisikotų, ar dėl labai nevykusio jų užkūrimo i scenos šonus. Kai tylenėse ir lengviau įkandamas vietose ir jie pasigirdavo, tada pradėdavo šluoti choro intonaciją. Dėl labai plataus orkestro išdėstymo ir choro atstumo greituose tempuose atsirado įspūdis sportininkų bėgimo aplink stadioną — pirmieji bėgo mušamieji, toliau sekė pučiamieji, tada vijos choros, o pianinas, greitai pradėjęs, vis pamažu atsilikdavo.

Labai efektingai suskambėjo berniukų choras, kuris jų amžiumi charakteringa nuostabi balso spalva, drąsiu dainavimu ir aiškiu teksto perdavimu pradijo publiką savo pasirodymo fragmente. Dažnai, per dažnai choras ir jam parašytas Pūkelevičiūtės gražusis tekstas buvo orkestro paskandinami. Bet įspūdingasis baletas, geri solistai bei balsingoji choristų sąjūda padėjo užimti šiuos ir kitus trūkumus ir išeiti iš „Carmina Burana“ spektaklio su labai pakilia nuotaika.

„Pajacų“ spektaklis premjeroje prasidėjo bloga žinia — tenoras Stasys Baras serga, bet mes esame laimingi, kad gavome tenorą iš Metropolitan operos, kuris į šio savaitgalio spektakliuose pakeis „Baro mums niekas nepakeis“ — pagalvojau. Panašiai galvojo atskridę iš toliau bei arčiau

išpirktos salės žiūrovai. Na, jei pakaitalas, tai bent iš Metropolitan — maniau prieš spektaklį, bet, pasibaigus spektakliui, nusprendžiau, kad meliau būtų buvę klausytis ir sergančio Stasio Baro. Šis Metropolitan operos solisto honorarą paėmęs tenoras padainavo kaip prasto provincijos teatro dainininkas. Jo negražus, girdžiantis balsas, nuolat forsuojamas iki dinaminio ekstremų, nervingančiai be atvangos draskė ausų būgnelius. Šitaip dainuodamas, jis negalėtų ilgai dainuoti. Man atrodė, kad tai dainininkas, kuris retai turi progos užlipti ant scenos. Ir kai jau užlipa, tai duoda viską ką turi, o ne dainininkas garsiosios Metropolitan operos, kuris, atvykęs į provinciją — šiuo atveju į Chicago Lietuvos operą — gudriai taupytų savo balsą, jog grįžęs į New Yorką su nepavargusiu balso galėtų lipiti į garsiosios operos sceną. Prisimenant, kad buvo galimybė gauti kitą tenorą už kelerio pigesnę kainą, kuris nesenai dainavo tą rolę Atlanta operoje ir kuris negalėjo būti prastesnis už šį, persi mintis: ar tai nebuvo padaryta kai kurių asmenų su dideliu kiekiu paikystės, kad galėtų ateityje pasigirti, jog turėjo reikalų su Metropolitan operos solistu. O be to, išgirdus P. Gudą, dainuojantį „Carmina Burana“ ir „Bohemoje“ bei pažvelgus į jo kredencialus, galima lengvai tvirtinti, kad jis, iš anksto paruoštas kaip S. Baro pakaitalas, būtų tikrai geriau padainavęs šiuos spektaklius, ir šalia to — lietuvių suaukoti pinigai būtų nuėję į lietuvių kišene.

Kitas pakaitalas — lenkaitė sopranas, sekmdienį dainavusi Neddos rolę, tikriausiai sumaišė olimpinis žaidimus su operos spektakliu: jos aukštos gaidos priminė sunkių svorių kilnotojų užtikimus, prieš užmetant svorį virš galvos. Taip atvira gerklė be jokio balso dengimo dainuodama, ji niekad neišdainavo ir neišdainuotų tų aukštų gaidų. Ir tai turėdami žinoti, atsakingi asmenys jai vis tiek leido su ta role eiti i sceną. Jeigu jau norėta pakaitalo ar negalima buvo atsigabenti vieną iš rytiniame Amerikos pakraštyje gyvenančių gausių lietuvių sopranų — ir girdėtų ir negirdėtų dar Lietuvos operos pastatymuose.

Na ir kitas pakaitalas, tapęs nuolatiniu operos svečiu, tai režisierius iš New Yorko. Pažvelkime į kai kurias „Pajacų“ operos scenas: Silvio, nekaltos berniuko žingsniais stypčiodamas ant pirštų galiukų, rožę užpakaly savęs slėpdamas, ateina pas Neddą, bet netrukus, vos porai minučių prabėgus, jau raichiojasi jis ant žemės, beglamždamas Neddą vienoje iš pačių nepatogausiausių atrodančių banalių scenų opero-

je. Tada Neddos vyrui juos užtikus, Silvio pasprunka į užkulius, bet netrukus pasirodo scenos gilumoje, strypčiodamas ant pirštų galiukų, mosikuoja ranka, lyg sakytų „Bye now“ kokiam „variety show“, nors tuo momentu jo gyvybei čia gresia pavojus. Kita scena, kai Nedda, belaukdamas ateinant Silvio, dainuoja savo ariją. Tonijui, pamatęs ją vieną, kyla įtarimas, kad Nedda čia laukia savo mylimojo. Bet kadangi šiame pastatyme ji žaidė su maža metgaite (Daiva Viktoraitė), tai ir įtarimo pagrindas nėra. Na ir, žinoma, užskandina lietušius režisierius, patmojis tai operos galas. Paprastai Canio, nudūręs ir savo žmoną, ir jos meilužį, sukurta vidury scenos, o Tonio ištaria „Komedią baigta“, tada staigiai krenuoja užuolaidą. Tačiau ne šitame pastatyme. Čia Tonio, pasakęs „Komedią baigta“, nusikvatoja kažkokiu smuklėse girdimu juokiu. Canio, ant žemės bešliaužinėdamas, šniokščia, prunkščia, ir pamažu užuolaidai užsidarius, Tonio dar iškia savo veidą laukan per užuolaidos plyšį. Kaip Dievą myliu, bet kokiai kitai man žaliau mandagiai publikai tai būtų buvęs supuvusiems klausiniams mesti taikiny. Tik, žinoma, vietų Tonio pats režisierius čia turėtų iškišti galvą.

Prisiminus dar šia proga, kad jau kuris laikas scenovaizdžio sukūrimui nekviečiami ir lietuvių dailininkai, o buvo jie ir kūrybingi ir originalūs, ko negalima pasakyti apie šias ar kitas nuomojamas dekoracijas, netyčia man skverbiasi mintis: „Ar tik nepasidarė Chicago Lietuvos operos svetimšalių legiono šalpos fondas“? Neuzmirškime, kad tie svetimieji, kurie kitur yra sėkmingi, nevažiūs Lietuvos operon daryti sąjeras, o tie, kurie nėra kitur sėkmingi, kodėl turėtų būti lietuvių remiami, ypač kai dar rezultatai yra tokie skandalingi.

Premjeroje, išgirdęs Algirdą Brazilio vaidmenyje, truputį nusigandau — kas než mūsų vėliavą ant balto žirgo čia svele timųjų tarpe, kai jo paties stipriausio ginklo — aukštų gaidų nebėra. Tačiau sekmdienio spektaklyje, nusikratęs savo premjerinės akimirkos silpnybės, su įtikinančiomis aukštomis gaidomis ir su gerai pavykusiais komiškais balsiniais triukšais sukūrė įdomų Tonio vaidmenį, kiek jis galėjo padaryti netrukdomas juokingais režisūros. Pavyzdžiui, sekmdienio spektaklyje basa Nedda spiria jam į koją, ir jis iš skausmo surinkta. Iš tikro — jai turėjo būti skaudžia, sumušus mažąjį kojos pirščiuką į jo kietą blauzdikaulį.

Julius Savrimas, dainavęs Beppe rolę, turėtų pasirinkti vieną iš dviejų galimybių: arba likti te-

Baletu akimirka iš „Carmina Burana“.

Nuotr. P. Petručio

noru ir išmokyti dengti aukštąs gaidas, arba tapti lyrinio baritonu. Gi jis turi ir gražią sceninę išvaizdą, ir balsas kažkur yra, nors ir smarkiai paslėptas, bet neforsuojamas turi net įdomią spalvą. Tik be aukštų gaidų dengimo nieko neišs, ir bus visada rizikuojama, jog gali taip įvykti, kaip premjeroje, nors tikimasi, kad bus geriau — kaip dviejose paskutiniuose spektakliuose.

Liudas Stukas atrodė atvyko dainuoti ne i tą operą — važiuo dainuoti „Bremeno miesto muzikantų“ operetėje, o atsidūrė „Pajacuose“. Dovanokite, kad juokauju, bet man atrodė, kad komiškos rolės jam geriau tikty dainuoti, negu ši viena iš žavingiausių, melodiškiausių bel canto rolių, parašytų lyriniam baritonui.

Margarita Momkienė, premjeroje ir paskutiniame spektaklyje dainavusi Neddos rolę, čia grakščiai, ten kapringai, o ten pykčio perpildytai judesiais užplėdydama sceną, sukūrė įtikinantį pajaco žmonos charakterį. Jos švelnūs, šiltas soubrette balsas pažadina nuskambėjo lyrinėse operos dalyse, kaip pavyzdžiui jos duete su Silvio ar antro veiksmo comedia del'arte scenose. Artoje ir scenose su Canio ši partija jai buvo truputį per dramatinę. Gaila tik, kad jai per dažnai reikėjo kovoti su per garsiu, nesuvaldytu orkestru, ir aš pradėjau bijoti, kad tas švelnus lyrinis balsas, kurį maloniai prisimenu iš „Maro“ bei „Karaliaus Mindauktaklyje“, nusikratęs savo premjerinės akimirkos silpnybės, su įtikinančiomis aukštomis gaidomis ir su gerai pavykusiais komiškais balsiniais triukšais sukūrė įdomų Tonio vaidmenį, kiek jis galėjo padaryti netrukdomas juokingais režisūros. Pavyzdžiui, sekmdienio spektaklyje basa Nedda spiria jam į koją, ir jis iš skausmo surinkta. Iš tikro — jai turėjo būti skaudžia, sumušus mažąjį kojos pirščiuką į jo kietą blauzdikaulį.

Julius Savrimas, dainavęs Beppe rolę, turėtų pasirinkti vieną iš dviejų galimybių: arba likti te-

nas, ir savo dinamiškai dramatinėje partijoje Baras turėjo jį lyg žuvų pilną tinklą su savim traukti. Kurgi dingo tie tempų pagreitėjimai — išbėgėjimai prieš baigminių aukštų gaidų fermatas, kurie yra esminiai, kad ši muzika techniniai ir interpretaciniai tobulai nuskambėtų.

Amerikos lietuvių ekonominės veiklos suvestinė

Vincetas Liulevičius, AMERIKOS LIETUVIŲ EKONOMINĖ VEIKLA 1870 - 1977. Išeidė Pedagoginis lituanistikos institutas su Justo Lieponio šeimos ir Lietuvos fondo parama 1980 metais Chicagoje. Spaudė M. Morkino spaustuė. Tiražas 500 egz. Kongreso bibliotekos katalogo numeris: 79-89702. Knygos kaina — 8 dol., gaunama ir „Drauge“.

Autorius šioje knygoje sistemingai grupuoja, aptaria, pavaizduoja ir apskaičiuoja visas Amerikos lietuvių ūkinio pasireikimo sritis, neįjdamas lietuvių parapijų bažnyčių ir jų mokyklų statybų ir vienuolių. Be to, neįtrauktos nei švietimo, nei kultūros, nei politinės sritys.

Tai pirmas šios rūšies vaikalas. Jame autorius sistemingai pristato Amerikos lietuvių ūkinę veiklą nuo pat pirmųjų rastų rašytų šaltinių (1870) iki pat paskutinių laikų (1977).

Labai kruopščiai surinkęs rastus duomenis, aprašymus atskirų atvejų, juos aptaręs ir apskaičiavęs galimus apibendrinimus, išrikiuoja visa tai devyniuose skyriuose:

1. Žemės ūkis. 2. Nejudamo turto savininkai. 3. Įnamių laikymas. 4. Amatai. 5. Pramonė. 6. Prekyba. 7. Finansai. 8. Profesionalai. 9. Verslininkų organizuotė.

Be to, išvardo, 80 iliustracijų, nuorodos, santrauka anglų kalba, bibliografija, vardynas, mecenatai ir autorius bei Pedagoginio lituanistikos instituto leidinių sąrašai.

Iš daugybės nuorodų (1,257), kurios sudėtos kiekvieno skyriaus pabaigoje, ir nemažos bibliografijos (66 pavadinimai) ir iš neįvardytų smulkesnių šaltinių matyti, kiek rūpestingai ir kruopščiai Liulevičius stengėsi skaitytųjų pristatyti surinktą medžiagą ir aptarti buvusios veiklos sąlygas ir charakterį. Ta medžiaga yra įvairiuose laikraščiuose, žurnaluose, atskiruose leidiniuose, kurie dažnai taip pat neapėmė nei viso krašto, nei visų duomenų, nei viso laikotarpio. Išvados parašinta, kad rašinyje laikytasi chronologinės tvarkos. Visų skyrių apskaičiavimus suveda į bendrus skaičius ir atsargiai pateikia suvestinę, kurioje matyti šie duomenys:

1. Žemės ūkyje galėjo būti apie 4,500 ūkių, vertinamų apie 13,5 mil. dolerių.
2. Nejudamo turto nuosavybių galėjo būti apie 40,000, kurių vertė apie 600 mil. dolerių.
3. Įnamių laikymą pajamos neapskaičiuojamos, nes nėra jokių apčiuopiamų duomenų.
4. Amatinių apie 14,000. Jų verslo turto vertė taip pat

Mažesnėse dviejų miestelių rolėse pasirodė Bronius Maciukas, vičius su savo tamsios spalvos bosu ir Edward Ozaki su savo entuziastišku kelių žodžių isiterpimu bei gera lietuviška tarsena.

„Pajacų“ operos chore pasigirdo daugiau dainuojančių. Čia smagūs, patogia balsams parašyti choriniai numeriai buvo lengviau įkandamas riešutas visam chorui, negu „Carmina Buranoje“, tik gaila kad per didelės choristų judėjimas scenoje ir įvairūs pašaliniai, realistiniai garsai trukdė ir klausytis šių gražių chorų ir grėšė choro subyrėjimu keletoje fragmentuose greito dainavimo pasažų. Iš tikro per daug to judėjimo operoje nereikia, nes pati muzika labai vaizdžiai tą pademonstruoja. Kas daugiau dramatiniai judinantieji veikia, ar neseniai TV pasirodžiusio nejudančiai stovinčio Pavarotti dainavimas ar prieš jo veidą televizijos ekrane besikėryčiojančios dirigento rankos?

Orkestras, kaip taisyklė, yra didelis, tingus, patogia orkestro pažeminime įsitaisęs slobinas. Ji pabudinti gali dirigentas, im-

nuodamas savo giliu muzikalumu bei aukšta muzikine erudicija pagrįstomis interpretavimo idėjomis. Kada viso to nebūna, orkestras groja viską patogiame monotoniškame mezzoforte (nei per garsiai, nei per tyliai) — daugiau instrumentų groja — skamba garsiau, mažiau groja — skamba tyliau. Kai tirštai instrumentuotas veikalas, kaip šis „Pajacų“ opera, tai, pilnam orkestrui grojant, išryškėja žemieji pučiamieji, kurių mezzoforte yra garsesnis negu melodiją grojančių mažesnių instrumentų, prie kurių tonų dainininkas repetuodamas su fortepijonu yra pripratęs. Šalia tos problemos, šitoks patogus nesukontroliuotas orkestro grojimas priverčia dainininkus dainuoti visą laiką pilnais balsais — nuo to pavargsta ir jų balsai ir publikos ausys. Na, o ką gi bekalbėti apie muzikinę frazę ir visus kitus interpretacijos faktorius, be kurių muzika, kaip paukštis be sparnų, pasilieka ne pakilus iš orkestro pažeminimo ribų.

JONAS SAKAS

neapskaičiuojama.

5. Nėra suvestinės ir pramoninių bei jų suorganizuoto kapitalo. Nurodyta tik rastos dalies apskaičiavimas — 2,1 mil. dolerių.

6. Prekybos įmonių — apie 10,000 su apie 54,4 mil. dolerių kapitalu.

7. Finansiniame skyriuje: 13 taupymo ir skolinimo bendrovių, kitos bendrovės ir klubai ir susiję įmonės sudarė apie 859,0 mil. dolerių.

8. Profesionalai — spėjama apie 4,000 su profesijos priemonių turto iš dalies apskaičiuota suma — 53,2 mil. dolerių.

Taigi, apytikris vaizdas: Amerikos lietuvių savarankiškose ekonominėje veikloje dalyvavo apie 68,500 asmenų. Jų valdomas kapitalas galėjo siekti iki 1,6 milijono dolerių.

Prie šių sumų autorius neprideda lietuvių parapijų bažnyčių ir jų mokyklų statybų, kainavusių apie 60 mil. dolerių, ir vienuolių, kurių vertė neapžymėta.

Turėdamas galvoje dolerio vertės keitimąsi per šimtą metų, autorius prieina išvados, kad dabartinis (knygos rašymo) metu turėtų būti visi lietuvių turtai įvertinti daugiau kaip šeši milijonai dolerių. Ir tai jis mano, kad ši suma turėtų būti dar didesnė.

Pasielktas Amerikos lietuvių savarankiškos ūkinės veiklos rezultatai autoriui kelia pasigėrėjimo jausmus.

Gal įdomu būtų kai kurias šios veiklos sritis palyginti su kitų tautybių imigrantų panašios

veiklos sritimi arba su bendrais amerikoniškais dokumentais. Bet tai nebuvo šio rašinio uždavinys.

Gal kas klaus, kaip autorius apskaičiavo ir gavo suvestinius skaičius ir galutines sumas? Juk oficialių statistinių duomenų kaip ir nėra, arba tik menkos nuotrupos. Trumpas atsakymas galėtų būti toks. Autorius rinko tos veiklos aprašymus ir skaičius atskirose vietose, ar atskirais laikotarpiais, juos analizavo, išsivedamas statistinius vidurkius. Tuos vidurkius pritaikė, kur galėjo, viso krašto apimčiai. Taigi, duomenų, bet jie sudaryti logiškai, ir jų bendra pavaizduojamoji reikšmė yra gana patikima. Šioje srityje iki šiol tokios apimties darbo niekas nėra bandęs.

Autorius medžiagą rinko ir veiklą rašė nuo 1964 metų. Truko ilgiau negu 15 metų, kol veiklą rinkoje pasirodė.

Autoriaus uoliuma ir apžvalgumą rodo ir faktas, kad ši darba skaitė prof. dr. A. Kučas, prof. dr. A. Liuma, S.J., dipl. ekon. A. Baliūnas ir Pedagoginio lituanistikos instituto akivaizdinio skyriaus direktorius A. Dundulis, o kalbą tikrino šio instituto neakivaizdinio skyriaus direktorius Juozas Masilionis. Korektūrą darė, asmenvardžių ir vietovardžių rodikles sudarė Monika Liulevičienė ir pats autorius, o santrauką į anglų kalbą vertė dr. Arūnas Liulevičius.

Iki šiol pas mus ekonominis gyvenimas būdavo lyg ir užmirštas. Vincetas Liulevičius jį šiame darbe vertingai išryškino ir aptarė ir įgalino skaitytąją tiksliau pažinti Amerikos lietuvių pastangas ūkinėje veikloje nuo pat imigracijos pradžios iki pat šių vėliausių laikų.

Scena iš „Pajacų“ Chicago Lietuvos operos pastatyme. Centre — Julius Savrimas (Beppe), dešinė — Harry Theyard (Canio), Margarita Momkienė (Nedda), Algirdas Brazilis (Tonio), aplinkui operos choras ir kt.

Nuotr. Jono Kuprio

Lietuviškos kraituvės vitrina Marquette Parke, Chicagoje

Nuotr. Lina Molienė

Aleksandras Martišionis

Ties Nemuno vago (skulpt.)

Po mūsų Jurbarką pasidairius

MŪSŲ JURBARKAS. Paruošė Antanas Giedraitis - Giedrius. Redagavo Redakcinė komisija. Išleido Jurbarkiečių sambūris 1979 m. Spausdino "Draugo" spaustuve, 4545 W. 63rd St., Chicago, IL 60629. Aplanko piešinys Zitos Sodeikienės. Knyga kietais viršeliais, iliustruota, 222 psl., kaina — 15 dol., gaunama "Drauge".

Praeitų metų apbargoje lietuviškų knygų lentynose pasirodė rašytojo ir pedagogo Antano Giedraitis — Giedrius parengta memorialinė knyga "Mūsų Jurbarkas". Redakcinė komisija pažymi, kad tai vienas iš tų Antano Giedraitis kūrinų, amžinųjų audras, žaibus ir nuožnių našos sunkumus. Šiame veikalė jis sutelkęs savo didelę meilę ir jam skyręs labai didelę jėgų įtam-
pą.

Salezietis kun. Antanas Sabaliauskas daug keliavęs, daug pasaulio matęs, savo atsiminimų ir kelių knygose "Nuo Imsrės iki Orinoko", rašo: "Jurbarkas, gimtinis kampelis, tu man brangesnis ir gražesnis už visas pasaulio brangenybes ir grožybes". Panaši meilė gimtajam Jurbarkui lydi ir šios knygos redaktorių bei jo bendradarbių, rašiusių ne šiaip apie kolk ten Jurbarką, bet apie "Mūsų Jurbarką".

Deja, šios memorialinės knygos sumanytojai ir redaktoriai, pasakų rašytojai ir vaikų žurnalių leidėjai Antanui Giedraičiui — Giedriui 1977 m. rugpjūčio mėn. 26 d. mirus, knygos redagavimą teko baigti redakcinė komisijai: Pranui Bastui (miręs), Salomėjai Endrišonienei, Dzidoriui Giedraičiui, Kleopui Girviliui ir Zitai Sodeikienėi.

Tiek rašytojas Giedraitis, tiek ir jo bendradarbiai, palikdami gimtąjį kraštą, suprantama, negalėjo pasiimti reikiamą archyvinę medžiagą, dokumentus ir fotografijas, kas būtų gerokai praturtinę šio vertingo leidinio turinį. Bet užtai jie pasiėmė meilę ir nostalgiją gimtajam kampeliui.

Knygos pradžioje pateikiama Jurbarko miesto ir jo valsčiaus geografinė, istorinė, kultūrinė ir visuomeninio gyvenimo apžvalga. Esa, kas ilgiau ar trumpiau Jurbarką gyveno, tas niekada jo nepamiršias. Nėmuos ties Jurbarku yra kiek paplatėjęs su dviem dideliais salomis ties Jurbarku ir Rotulių kaimu. Mituva, įtekėjusi į Nemuną, ties Jurbarku susitinka su Imsre ir ją sugeria. Spalvingi upių Nemuno, Mituvos ir Imsrės vandenys, plačios abipus Nemuno lankos ir šlaitai

A. SABALIS

palieka neužmirštamą vaizdą. Vakariniame Jurbarko pusėje didžiuliai miškai susisiekia su Klai-
pėdos kraštu ir Taurage. Bišpilis ir kiti piliakalniai ir apie juos pasakojimai įvairūs padavimai. Daug vietos skiriama Jurbarko apylinkių augmenijai, gyvūnijai, paukščiams, žvėrim, Nemuno, Mituvos ir Imsrės šlaitų laktingaloms. Nepamiršta ir Dainių pelkė ir apie ją sukurios pasakos ir padavimai. Suskaičiuoti Jurbarko valsčiaus kaimai, kurių vieniems išėjo apie 1880 m., tų vietų būdingesni padavimai.

Jurbarkas jau yra minimas 13 š. kryžiuočių kronikose, ten vadinamas Jurgenburgu, Georgenburgu, vėliau, matyt, jau pačių lietuvių pavadintas Jurbarku. Prie Mituvos ir Jurbarko yra vadinamo Bišpilio pilies vietovė. Jurbarkas buvo didelė kitių kryžiuočių veržimuisi į Lietuvą, todėl jie prieš Jurbarką buvo pasistatę pilį, bet kurioje vietoje ji buvo, kol kas nežinoma.

Iki Lietuvos nepriklausomybės Jurbarkas priklausė dvarui, pasakutinis jo valdovas su plačiomis Jurbarko apylinkėmis buvo kunigaikštis Vasilčikovas. Dvaro centras buvo Jurbarko, prie kairiojo Mituvos kranto. Buvę stilingi rūmai, o kiek toliau abipus vadinamo "rato" šiaurės ir pietų pusėje du tarnų mūriniai flygelai, kurie buvo išlikę iki mūsų dienų. Dvaro centrą supo didžiulis, gerai prižiūrimas parkas su pasivaikšiojimo takais, aptvertas aukšta mūro tvora. Toliau už šio parko buvo dvaro administracijos mūrinė kontora, kuri nepriklausomybės laikais Švietimo ministerijos buvo pakeista skulptoriui Vincui Grybui su didži-

tiu vaisių sodu Mituvos įkalnė, ir didelė mūrinė kalvė. Tai šioje žavingoje aplinkumoje V. Grybas gyveno ir kūrė didžiules Vytauto Didžiojo ir kitų Lietuvos istorinių asmenų skulptūras. Deja, sovietų pirmosios okupacijos metu greitai jis persimetė į jį aktyva, pirmosiomis nacių okupacijos dienomis (1941. 7. 3, žiūr. Taryb. Mažoji Enciklp.), rodos, drauge su dviem aktyvistėmis žydėmis žydų kapinėse buvo sušaudytas.

Nepriklausomybės laikais Jurbarko majorate dvaras buvo išdalintas savanoriams ir dvarų kumėčiams, o buvęs centras su parku perleistas naudotis gimnazijai.

Jurbarko miestui pradžia davusi grynimosi pils ir tik po Žalgirio mūšio ir 1422 metų taikos su kryžiuočiais prasidėjęs ramesnis gyvenimas. Jau 1502 metais Jurbarkas buvęs D. Lietuvos kunigaikščio dvaras ir valsčius. Vėliau atsiradusi ir munitinė, nes pro Jurbarką buvo medžiaga ir kitos prekės buvo plukdomos Nemunu į Vakarų ir įsivežamos prekės iš Vakarų. 1611 m. Žygimantas Augustas III Vaza suteikęs Jurbarkui Magdeburgo miesto teises ir herbą — tris lėlijas raudoname dugne. 1961 m. Jurbarko vietovė buvusi išskirstyta į valakus. Tada Jurbarko gyvenę apie 600 gyventojų. Buvo įskirta keli valakai bažnyčiai ir prekyvietei. Pažymėtina, kad jau tada Jurbarko buvę 74 smuklės, iš kurių 49 alinės, 5 pardavinėjos kurdų ir degtinės. Minimos ir kaimų tų dienų prekybos rinkų ir gyventojų pavardės, kurių daugumą lietuviškos.

Carų laikais, nutiesus geležinkelį Vilnius — Kaunas — Virbalis ir Vilnius — Varšuvą, Jurbarko prekybinė reikšmė gerokai sumažėjo, jis palikęs tik nereikšmingų miestelių. Bet Jurbarko apylinkės, pakartotinai pažymi-

Henrikas Radauskas

Nuo poeto Henriko Radausko gimimo šiemet balandžio mėn. 10 d. suėjo 70 metų. Tačiau poetas gyvas tos dienos nebesulaukė — mirė Washingtone 1970 m. rugpjūčio 27 d. Taigi rudenį bus jau dešimtmis ir nuo Henriko Radausko mirties. Prisimindami šias sukaktis, pakartotinai čia grožimės jo poezijos posmais, kurių skambėjimas ir kurių spalvingumas bei gilumas jau niekad nenutis, neišbluks ir neišsėks mūsų poezijos tėkmėje. Henrikas Radauskas šio šimtmečio lietuvių poezijoje buvo savotiškas vienišasis, nepritaęs nei prie Aisčio — Brazdžio kartos, nei prie jaunesnės žemininkų kartos. Jis buvo tarp vieno ir antrų, grynai su sava poetinio žodžio frazuote ir savoj estetikoje išgrynintų temų klojais. Tai buvo, simboliškai kalbant, anas jo eilėraštyje aprašyto flamandiško gobeleno vienas, kuris šiandien jau perbėgo savo gyvenimo vingiuotąjį taką ir grįžo į „niekad nebuvusį laiką“. Pasi-traukė dar per anksti į Washingtono užmieso kapines, kurių pievelės paminklinėje metalo plokštėje, skaitome igraviruotas dvi poeto eilutes:

Ir spindėjimą žalio lapo
Tu pasiėmei su savim.

Su savim, bet ne viską. Laurų lapo spindėjimo pasiliko apšiai jo knygų puslapiuose, iš kur tas spindėjimas krinta žmogiškon širdin kaip gaivinanti rasa ir šiandien, poeto gimimo ir mirties apvaliose dešimtmėtinėse sukaktuvėse.

DAINOS GIMIMAS

Aš nestatau namų, aš nevedu tautos,
Aš sėdžiu po šakom akacijos baltos.

Ir vėjas dangiškas į jos lapus atklysta,
Ir paukštis čiulbantis joj suka savo lizdą,

Ir skamba medyje melodija tyli,
O aš klausausi jos ir užrašu smėly,

Ir vamzdį paimu, ir groju, ir dainuoju
Su vėju ir paukščiu ir su medžiu baltuoju,

Ir užia debesys nežemiškos spalvos
Virš tos dainuojančios ir grojančios kalvos.

VASAROS NAKTIES SAPNAS

Vakare, man beveik užmigus,
Kai dar šviečia lempa šalia,
Bet ant stalo jau miega knygos
Ir medinė varlė žalia,

O kažkur apačioj, pas kaimyną,
Senas laikrodinis din-din-din, —
Man pakvimpa pradžioje kymnai,
Ir jų kvapas artyn ir saldyn.

Aš matau, kaip ilsis pjovėjas:
Žydras akys žalioj žolėj,
Ir girdžiu, kaip vasaros vėjas
Švilpiniuoja jo skrybėlėj.

Aš matau, tarytum pro rūką:
Man mosuoja ranka trapi
Pernai mirusio piemenuko,
Meškeriojančio paupų.

Jis mane nusimaudyt kviečia,
Plonas balsas šaukia mane,
Ir numirėlių saulė šviečia
Į jo veidą mano sapne.

VIENARAGIS

Iš flamadiško kilimo, blunkančio oro šilkinio,
Ar iš pasakos, kur sakalai ir alchemikai miega,
Jis išsoka, akim kaip žibuoklė nuo šviesdamos pievų,
Ir nubėga per skambantį mišką — našviesdame vienas.

Sakalai, nusigandę, pro virpančią medį pakyla,
Ir alchemikai braižo ant stiklo ugniną figūrą,
O heraldiški liūtai nuo skydo nušoka į žemę,
Ir jų aukso karūnos po pasakos orą pabyra.

Vienaragis įeina į juodą, užnuodytą upę,
Ir vanduo, tartum stiklas, giedrėja ir plaukdamas gieda,
O ištroškę žirgai ir laktingalos vandenį geria,
Ir su našiais nuo kalno atbėga prie upės merginos.

Vienaragis, sužvengęs, nuo kailio vaivorykštę krato,
Ir merginos riešukuiom žaibuojančius deimantus beria,
O jis grįžta per mišką į niekad nebuvusį laiką,
Kur kiti vienaragiai po liūdinčią ažuolų ganos.

Henrikas Radauskas (1910. IV. 23 — 1970. VIII. 27).

TĖVYNĖS VĖJAS

Karališkus kraštus nugalėjęs,
Nukritęs žemės iš dangaus,
Kaip karštas kirvis kerta kalinius,
Jis širdį perkerta žmogaus.

Ir štai išauga Odisejėje
Kaip kalnas aukštas ilgesys,
Ir plaukas laivas virpa vėjyje,
Ir erdvės kurtina ausis.

Ugnis, ugnis, ugnis mėlyneje!
O, vėju ir ugnies našta!
Krantė, po žalio vario pinija,
Kalipsė miršta užmiršta.

Jos ašaros į smėlį sunkiasi,
Krūtinė draskosi druska.
Ant kriauklių nukrenta apsunkusi,
Per daug pavargusi ranka.

Jos akyse užgęsta pasaka.
Ji guli visiškai rami.
O mylimasis vairą pasuka
Ir plaukia šiaurės kryptimi.

SUGRĮŽIMAS

Ėmė lyt, ir naktis sušlapo,
Ir pakvipo erdvėm ir žuvim,
Ir spindėjimą žalio lapo
Tu pasiėmei su savim.

Ir tau liko tasai žalumas,
Kaip saulėlydis rausvas šuva,
Lėtas laikas ir pilkas dūmas
Ir pilna debesų kalva.

Jei paklydęs kada gulėsi
Dykumoj, po saule žiauria,
Tu galėsi grįžt į pavėsį
Medžio, mirgančio ežere.

Pamatysi temstantį krantą, —
Kur mėnulį velka žvejai, —
Ir šešėlių šuns, kurs supranta,
Kur per šitiek metųėjai.

Savo pažodį ištesėjęs,
Tu girdėsi: krenta lašai —
Ir stovėsi kaip Odisejas,
Nežinodamas ar grįžai.

Nėmuos su salomis prie Jurbarko

ma, yra vienos iš gražiausių ir įdomiausių Lietuvos sričių (53 p.).

1904 metų vasara, Vilniaus generalgubernatorių kunigaikšt. Svetopolsk — Mirskij lydėdamas, kelionėje Kaunas — Jurbarkas — Tauragė, korespondentas, Kauno gubernijos statistikos sekretorius Šv. Vladimiro Kijevo universiteto istorijos — filosofijos fak. kandidatas K. Pavlovskis Gukovskis, aprašydams tą kelionę, pažymi, kad nuo 1880 metų Kauno gubernijos ūkininkuose esantių tendencija atsiskirti sutelktinį dydį, jie jau skirstąsi į vienkie-

mius, savo žemę gerai prižiūrį ir įdirbtą. Tokių pavienių vienkelių ir panoro gen. gubernatorių pamatyti. Būdamas Jurbarko 1904 m. liepos m. 24 d. jis ir apsilankęs Dainių kaime ir pabuvęs pas ūkininką Kalinauską. Korespondentas po to rašė: "Kalinausko žvairi, erdvi pirkia, gražus vaisių sodas, nedidelis bitynas, patogūs pastatai, matyti žemės ūkio mašinų" (56 p.).

Daug vietos knygoje skiriama Jurbarko piliakalniui Bišpiliui aprašyti, pasakojama apie ten pasirodantįs valduoklius. Rašo-

ma ir apie Kalnėnų, Antakalnių ir visuomeninis gyvenimas prasi-
kusių piliakalnių bei prancūzka-
pius, primenantis Napoleono
žygį į Rytus. Kiek plačiau apra-
šomi Kalnėnai ir Smukučiai, ne-
net bandoma surasti, iš kur kilęs
Smukučių vardas, Greičių, Pa-
lėkių, Pašvenčio kaimai, Gir-
džių, Vertimų, Skirsnemunės
bažnytkaimiai, jų apylinkių kai-
mai, ežerėliai ir upeliai, tekan-
tieji per tuos kaimus. Nepamirš-
tama paminėti ir žinomųjų
kultūrinių kilimo vietovės ir
t. t.

Jurbarko ir apylinkėse tautinis

(Nukelta į 4 pusl.)